

Puugid on liikvel.

Kas puukentsefaliidi vastu on vaktsiin tehtud?

Alates 21. märtsist saab taas apteekides vaktsineerida puukentsefaliidi vastu. Vaktsineerimine on mõistlik, sest tegemist on haigusega, mille vastu ravi puudub, küll aga saab seda vaktsineerimisega ennetada. Enne vaktsineerimise aja broneerimist vaata üle, kui palju aega on möödunud eelmisest vaktsineerimisest ning kui kaugel on sinu vaktsineerimisskeem. Kui sa varasemalt ei ole puukentsefaliidi vastu vaktsineerinud, siis on just nüüd on õige aeg alustada. Lisaks apteekidele saab vaktsineerida ka perearsti juures ja vaktsineerimiskabinettides.

Ly Rootslane
Eesti Proviisorapteekide
Liidu juhataste liige

Puugihagused Eestis

Puugid levitavad mitmeid nakkushaigusi. Eestis on teada vähemalt kolm puukidega levivat nakkushaigust: puukentsefaliit, puukborrelioos ehk Lyme'i tõbi ning erlihhiios. Inimesele võivad nende nakkuste tekitajaid üle kanda mõlemad Eestis levinud puugiliigid: vösa puuk ja laanepuuk.

Puuk ise haigust ei põe, kuid transpordib ja hoiab haigust tekitavaid viiruseid ning baktereid. Kokkuvõtvalt võimaldab puuk viirustel ja bakteritel säilida ning paljuneda puugi sees. Inimesele levivad need haigused puugi hammustuse kaudu. Risk haigestuda ühest puugihammustusest ei ole üldjuhul kõrge, sest mitte kõik puugid ei ole haigusekandjad. Kahjuks ei ole väliste tunnuste järgi võimalik kindlaks teha, kas puuk on nakkuse kandja või mitte, seetõttu on mõistlikum vältida kõiki puuke.

Kõige enam levis 2021. aastal Eestis puugihagustest Lyme'i tõbi, mida tuvastati 2277 korral. Puukentsefaliiti diagnoositi eelmisel aastal 80 juhul.

Mis haigus on puukentsefaliit?

Puukentsefaliit on kõige ohtlikum Eestis leviv puugihagust. Näiteks 2020. aastal vajas 70% puukentsefaliiti haigestunud haiglaravi, Lyme'i tõbe põdevatest inimestest jõudis haiglasse vaid 1,2%.

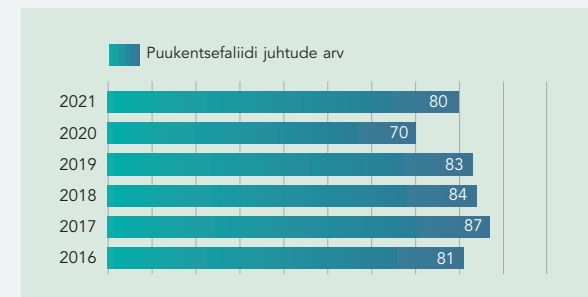
Eesti kuulub puukentsefaliidi endemilise ehk suurema haigestumisega piirkonda. Puugid on Eesti oludes aktiivsed tavaliselt aprillist kuni oktoobrini ning sellesse perioodi jääb ka enamik haigusjuhte.

Puukentsefaliidi tekitajaks on puukentsefaliidiviirus, mis puugi hammustusega edasi kandub. Lisaks võib haigus levida ka inimese organismi nakatunud looma (näiteks kitse või lehma) piimasaaduste tarbimisel (pastöriseerimata piim).

Nakatamine toimub suhteliselt kiiresti, mõne tunni jooksul peale puugi hammustust. Seega tuleb puugi leidmisel see võimalikult kiiresti eemaldada. Haiguse peit-aeg võib olla 7–10 päeva, mõnel juhul võib ulatuda kuni 28 päevani.

Puukentsefaliit on kesknärvisüsteemi nakkushaigus, mille kulg on sageli kahefaasiline. Esmaste sümptomitena avalduvad 1–2 nädala pärast gripitaolised haigusnähud: palavik koos pea- ja lihasvaluga. Enamasti taanduvad need nähud ise umbes 10 päeva jooksul.

Seejärel võib avalduda haiguse teine faas, mille puhul 75%-l juhtudest on kõrge palavik, tugev peavalu, kuklakangestus, oksendamise, uimasus ja üldine halb enesetunne, erineva raskusastmega meningiit või meningoentsefaliit. Enamik haigetest paraneb, kuid võivad jääda tüsistused, nt tasa-

Joonis 1

Allikas: Terviseamet

kaalu- ja koordinatsioonihäired, jäsemete halvatused, peavalu, keskendumis- ja mäluhäired jm. Hai-gus võib lõppeda ka surmaga.

Puukentsefaliidi vastu puudub spetsiifiline ravi ning ravitakse vaid sümptomeid. Haiguse läbipõde-nud inimesel kujuneb eluaegne immuunsus.

Puukentsefaliiti on võimalik vältida vaktsineerimisega

Puukentsefaliit on ainuke puugi-haigus, mida saab ennetada vakt-sineerimisega.

Puukentsefaliidi vastu võib vakt-sineerida aasta ringi, kuid parim aeg seda teha on hiljemalt märtsis-aprillis, enne puukide kõrghoo-aega. Puukentsefaliidi vastu saavad vaktsineerida nii täiskasvanud kui ka lapsed.

Maailma Tervishoiuorganisat-siooni (WHO) määratluse kohaselt asub Eesti piirkonnas, kus tuleks puukentsefaliidi vastu vaktsinee-rida kogu elanikkond.

Puukentsefaliidi vastu soovita-takse kindlasti vaktsineerida järg-mistel sihtrühmadel:

- puukide levikualal elavad või seal sageli viibivad isikud alates esimesest eluaastast;
- metsandus-, põllumajandus- ja bioloogiaüliõpilased, kelle õppetöö kohustuslikuks osaks on viibimine välitingimustes;
- metsatöölised, välitingimustes viibivad kaitsevälased, piiri-valvurid, jahimehed;
- sageli marjul või seenel käivad inimesed.

Vaktsineerida puukentsefaliidi viiruse vastu saab kas tavaskeemi või kiirskeemi alusel, üldjuhul kasutatakse immuniseerimiseks tavaskeemi.

Tavaskeem: esmane vaktsi-neerimisskeem koosneb kolmest annusest eri ajavahemiku tagant, millele järgnevad revaktsineeri-mised:

- 1) esimene annus valitud kuupäeval;
- 2) teine annus manustatakse 1–3 kuud pärast esimest annust;
- 3) pärast kahte süsti on immuun-sus hea, kuid kestab ainult ühe hooaja, kolmas süst pikendab immuunsust. Kolmas annus süstitakse hiljemalt 12 kuu ehk aasta pärast.

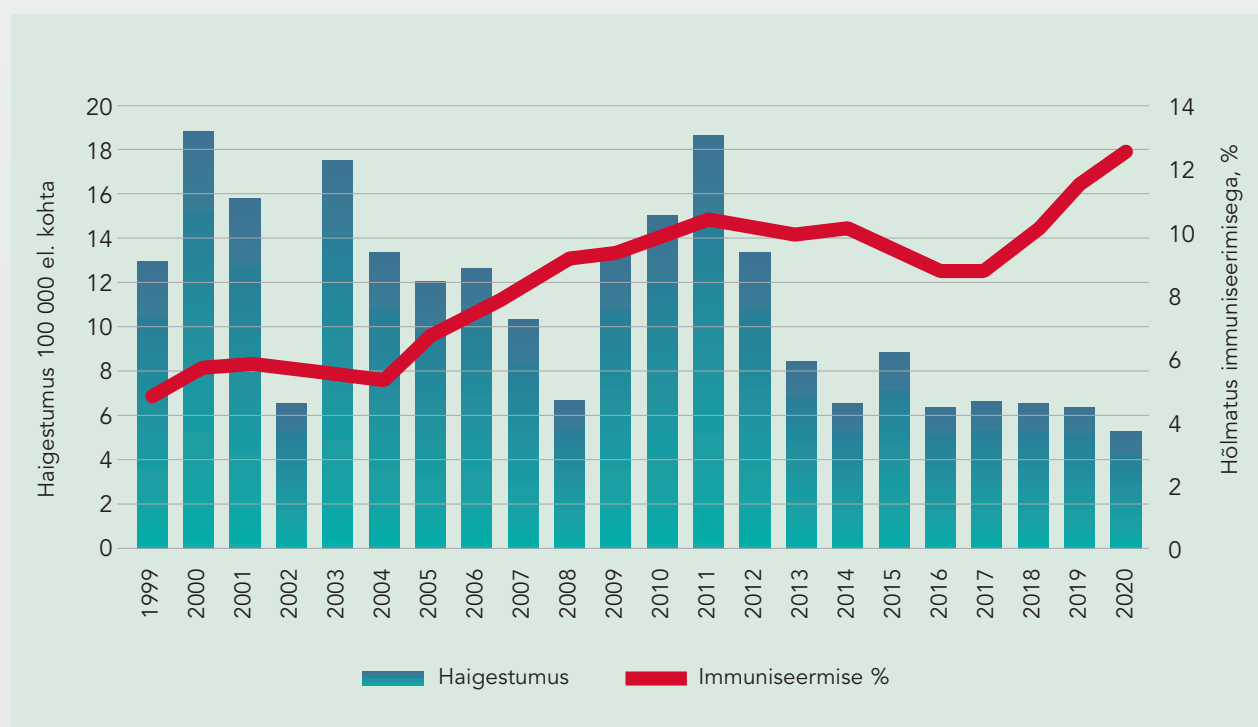
Seejärel on vajalik korduvvaktsi-neerimine. Esimene korduvvaktsiin tehakse kolm aastat pärast esmase vaktsineerimisskeemi (3 annust) möödumist. Seejärel jätkatakse korduvvaktsineerimist iga viie aasta tagant. Vanuse suurenedes tuleks taas hakata end vaktsineerima iga kolme aasta tagant, sõltuvalt vakt-siinist soovitakse seda teha alates 50. või 60. eluaastast.

Kiirskeemil põhinev vaktsinee-rimine koosneb samuti kolmest annusest eri ajavahemiku tagant, millele järgnevad korduvvaktsi-neerimised. Kiirskeemil põhinevat vaktsineerimisskeemi kasutatakse juhul, kui on võimalikult kiiresti vaja saavutada pärast immunisee-rimist kaitsetase viiruse vastu. Kiir-skeemi kasutamise vajalikkuse üle langetab otsuse tervishoiutöötaja.

Kindlasti tuleb arvestada, et vaktsiin tagab kaitse ainult vaktsi-neerimisgraafiku järgimisel.

Millised on apteegis vakt-sineerimise eelised?

Eestis on puukentsefaliidi vastu vaktsineerimise tase olnud taga-sihoidlik.

Joonis 2. Puukentsefaliidi haigestumus ja elanikkonna hõlmatus immuniseerimisega, 1999-2020

Allikas: Terviseamet

	Vaktsineeritute arv				Revaktsineeritute arv			
	Vanuse- rühmad kokku	0-14	15-17	Täis- kasvanud (18+)	Vanuse- rühmad kokku	0-14	15-17	Täis- kasvanud (18+)
2015	10 084	3287	468	6329	18 008	3188	978	13 842
2016	11 661	3951	520	7190	18 593	3412	927	14 254
2017	14 032	4864	650	8518	17 799	3322	1129	13 348
2018	17 407	5717	1123	10 567	23 989	4374	1618	17 997
2019	25 967	8253	897	16 817	23 361	4181	1324	17 856
2020	25 222	8344	845	16 033	19 788	3716	1295	14 767

Selleks, et aidata kaasa puukentsefaliiti haigestumise ennetamisele ja vähendamisele ning tõsta elanikkonna teadlikkust puukentsefaliidivastase vaktsineerimise olulisusest, algatati projekt „Puukentsefaliidi vastu vaktsineerimine apteegis 2019. aasta kevadhooajal“.

Kuna Eestis ei ole olnud ja ei ole ka praegu võimalik apteekidel korraldada vaktsineerimist ning apteekritel vaktsineerida, siis vastutab apteegis vaktsineerimise läbiviimise eest tervishoiuteenuse osutaja (TTO). Seega vaktsineerivad apteegis TTO juures töötavad vastavasisulise väljaõppe läbinud tervishoiutöötajad.

Euroopa ja teiste riikide kogemus tõestab, et vaktsineerimine apteekides on edukas ning selle tulemusena on neis riikides oluliselt tõusnud vaktsineerituse määr, eeskätt suurendab apteegis vaktsineerimine esmakordsete vaktsineerijate hulka.

2019. aastal, kui esmakordselt oli puukentsefaliidi vastu võimalik apteekides vaktsineerida, sai esimese annuse apteekides 7255 inimest, mis moodustas olulise hulga tol aastal vaktsineeritud inimestest. Kokku vaktsineeriti 2019. aastal esmakordselt puukentsefaliidi vastu 25 967 inimest. Koos revaktsineerimistega sai puukentsefaliidivastase süsti apteekides ligi 10 000 inimest.

2020. aasta kevadel seoses COVID-19 levikuga puukentsefaliidi vastu vaktsineerimist apteekides läbi ei viidud.

Elmisel aastal vaktsineeriti apteekides taas puukentsefaliidi vastu, kuid kuna samal ajal käis ka aktiivne COVID-19 vastu vaktsineerimine ning vaktsiinide omavaheline kombineerimine nõudis omajagu nuputamist (vahe kahe vaktsiini vahel peab olema vähemalt 14 päeva), siis jõudis apteeki

varasemast poole vähem inimesi. Samas oli endiselt vaktsiini soovijaid apteekides üle kogu Eesti ning tunnustati teenuse head kättesaadavust.

Sel kevadel on apteegid taas valmis oma panust andma. Lisaks puukentsefaliidivastasele vaktsiinile saab endiselt apteekides vaktsineerida ka COVID-19 vastu.

Eesti apteekides on vaktsineeritud haiguste vastu juba neli viimast aastat. Patsientide tagasiside on näidanud, et apteek on mugav ja ligipääsetav koht kõikidele Eesti inimestele ning see suurendab lisaks vaktsineeritute üldarvule ka elanike üldist vaktsineerimisalast teadlikkust. Loodame, et peagi osutub võimalikuks vaktsineerimise teenuse pakkumine ka apteekrite poolt, meie lähinaabrid Läti ja Leedu on selle otsuse juba teinud, nagu ka paljud teised Euroopa riigid. 🌿